

Нині М.Р.Плющ викладає історію України в Національному університеті будівництва та архітектури, на історичному факультеті Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, у Київському міському педагогічному університеті ім. Б.Д.Грінченка.

Р.А.Офіцинський (Ужгород)

ДО 70-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА В.Є.ЗАДОРОЖНОГО

Доброзичливий, життєрадісний, він заряджає оптимізмом і натхненням колег, студентів, учнів упродовж не одного десятка років своєї наукової й педагогічної діяльності. Цілком закономірно його удостоєно високих державних та громадських відзнак.

Професор Володимир Євгенович Задорожний є відомим фахівцем з історії України. Його соціально-професійний титул сконденсовано відлунює у декількох емких рядках: доктор історичних наук (1987), професор (1990), лауреат премії ім. І.Крип'якевича (1997), академік Міжнародної слов'янської академії наук (1998), заслужений працівник народної освіти України (1999), академік Академії наук вищої освіти України (2004).

В.Є.Задорожний народився 27 квітня 1939 р. у с. Спас Кам'янсько-Бузького району Львівської області в селянській родині. У рідному селі юнак закінчив початкову, в сусідніх Деревлянах (4 км) – неповну середню, а у Великосілках (9 км) – середню школу. Далі освітні стежини повели його у далекі світи. Вони переривалися тільки тимчасово – на трирічний період служби в артилерійському і ракетному полках в українських містах Шепетівка та Ємільчине (1958–1961). В.Є.Задорожний став випускником торгово-кооперативної школи у Львові (1958), історичного факультету Ужгородського державного університету (1966), аспірантури при кафедрі історії СРСР останнього (1971).

Майже півстоліття біографія ювіляра пов'язана з прапиром освіти й науки Закарпаття – Ужгородським національним університетом. Це веломовно засвідчують і віхи його трудової діяльності: керівна комсомольська робота в університеті (1965–1967), старший лаборант кафедри загальної історії (1967–1968), аспірант (1968–1971), викладач (1971–1973), старший викладач (1973–1975), доцент (1975–1987), професор (1987–1990) кафедри історії СРСР, завідувач кафедри історії України (1990–2000), професор останньої (з 2000 р. й донині).

Тут він підготував дві свої дисертації, котрі захистив за межами альма-матер. У Львівському університеті ім. І.Франка в 1972 р. вчений отримав наукову ступінь кандидата історичних наук після прилюдного захисту дисертації «Економічні та культурні зв'язки західноукраїнських земель з Наддніпрянською Україною і Росією у першій половині XIX ст.». Через півтора десятиліття, в 1987 р., у Київському університеті ім. Т.Шевченка він захистив докторську дисертацію «Розвиток товарного виробництва і торгівлі на західноукраїнських землях у період кризи феодалізму (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)».

Авторству В.Є.Задорожного належить близько трьохсот наукових, навчально-методичних і популярних публікацій. Серед них – п'ять монографій та науково-популярних книг, написаних одноосібно чи в співавторстві: «Зоря незгасна. Зв'язки Закарпаття з усією Україною і Росією. IX–XX ст.» (1986), «Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)» (1989), «Велич і трагедія Карпатської України» (1993), «Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) у міжнародних відносинах (травень 1938 р. – березень 1939 р.)» (1999), «Курс історії української культури» (2009).

Головні напрямки його наукових зацікавлень: економічна історія західноукраїнських земель, історія господарських та культурних зв'язків західних українців з Наддніпрянською Україною й Росією, міжслов'янських контактів XVIII–XIX ст. Одним із перших в українській історіографії вчений дав об'єктивну оцінку спадщині відомих діячів російської культури – вихідців із Закарпаття – М.Балудянського, Ю.Гуци-Венеліна, В.Кукольника, П.Лодія, І.Орлая та ін. Низку статей і рецензій із цих й інших проблем було опубліковано В.Є.Задорожним на сторінках «Українського історичного журналу» протягом останніх чотирьох десятиліть, починаючи з далекого вже нині 1970 р.¹

Він став піонером у вивченні цікавих історичних феноменів. Приміром, для характеристики економічного становища українських земель у складі Австрії вчений опрацював сотні архівних документів. Аби визначити роль Бродів у зовнішній торгівлі Габсбурзької монархії, він простежив «вільний транзит» товарів між Балтикою та Чорним морем, що набув величезного розмаху після 1818 р. між цим містом і Одесою.

Після ліквідації Речі Посполитої в околицях Бродів проходив державний кордон між Австрійською й Російською імперіями. Вчений слушно підмітив, що вони понад століття (1779–1879) мали статус вільного торгового міста та з найближчими селами становили вільний митний округ. Тоді цим шляхом перевозилися колоніальні товари з південних морських портів на європейські ринки, а західноєвропейські вироби надходили до Росії й країн Азії. Для забезпечення транзитної торгівлі в Бродах існувало 220 товарних складів і 27 купецьких домів.

У 1990 р. В.Є.Задорожний очолив, як виявилося, на ціле десятиліття новостворену в Ужгородському університеті кафедру історії України. Тривалий час вона була одним із кращих підрозділів вузу. Під його науковим керівництвом захищено 1 докторську та 7 кандидатських дисертацій. Не випадково побачили світ уже два випуски збірників учених, котрі відносять себе до наукової школи професора В.Є.Задорожного. Вони з'явилися до його 60- й 65-річчя від дня народження². Власне, це – найцінніший і найкращий подарунок для будь-якого історика.

Сам же В.Є.Задорожний є вихованцем, спадкоємцем та продовжувачем історичної школи професора І.Г.Шульги (1921–1993). Він тривалий час працював в Ужгороді, його перу належать актуальні дотепер дві класичні монографії із соціально-економічних відносин у Закарпатті в другій половині XVIII – першій половині XIX ст., видані ще у 1962 й 1965 рр.

З 1988 р. і донині В.Є.Задорожний є членом спецрад Ужгородського університету по захисту кандидатських та докторських дисертацій із всесвітньої історії й історії України. Впродовж 2002–2006 рр. він призначався членом експертної ради Вищої атестаційної комісії України з історичних наук, де виступив рецензентом-експертом кількох десятків докторських і кандидатських дисертацій. Із 1993 р. виконує в рідному університеті обов'язки заступника голови спецради з історії.

Ще у 1999 р. тодішній віце-прем'єр-міністр України, академік Національної академії наук В.А.Смолій підкреслив: «Професор Володимир Задорожний упродовж усього життя сповідує, на мою думку, один із найвеличніших людських принципів: уважно плекати молоду надійну зміну, всіляко сприяючи їй в професійних устремліннях та при різних життєвих обставинах. І мало котрий в Україні вчений-історик може гордитися такою кількістю своїх вихованців, котрі гідно торують його нелегку стежу... Водночас розмаїття порушених та висвітлених питань учнями засвідчує і широту професійного інтересу самого професора Задорожного»³.

Це не просто ввічливі фрази. У них – велика життєва правда. Вихованці професора працюють в Ужгородському національному університеті й поза його межами. Професор М.Вегеш став ректором УжНУ. Доценти О.Богів і В.Фенич, професор В.Керецман посіли посади деканів факультетів: відповідно гуманітарного (Мукачівський державний педагогічний інститут), історичного та суспільних наук (Ужгородський національний університет). Це і професор С.Федака, доцент Н.Жулканич, старший науковий співробітник Л.Горват – заступник директора повітового музею у Сату Марє (Румунія).

Вихованцями В.Є.Задорожного розробляються різні аспекти вітчизняної історії від середньовіччя до новітнього часу включно. Чимало праць є непересічними, мають повне право називатися першопрохідними. Для своїх учнів ювіляр – не тільки безпосередньо науковий керівник, а й добрий порадижник, який першим іде на допомогу в скрутну хвилину.

На життєвому шляху професора В.Є.Задорожного склалися і не дуже приємні обставини. Проте все вирівнювалося, торжествувала справедливість. Отож, приємно бачити на його святкових вечорах щоразу ширший гурт колег, знайомих та близьких, а також рідних – дружину, дітей, онуків – той величний хор, котрий від щирого серця співає ювілярові прадавньо-українські «Многая літа».

¹ Задорожний В. Почесний член Російської академії наук (До 200-річчя від дня народження І.С.Орлая) // УІЖ. – 1970. – №6. – С.130–132; Його ж. З історії торговельних зв'язків Галичини із Східною Україною і Росією у першій половині XIX ст. // УІЖ. – 1978. – №12. – С.82–87; Вегеш М., Задорожний В. Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: деякі аспекти соціально-економічного і політичного розвитку // УІЖ. – 1995. – №2. – С.42–51.

² Історична школа Володимира Задорожного: Наук. зб. – Вип.1. – Ужгород, 1999. – 254 с; Вип.2. – Ужгород, 2004. – 166 с.

³ Історична школа Володимира Задорожного. – Вип.1. – С.3.